

Svar på frågelista L.U.F. 86 Hornskedar och
andra föremål av horn.

Träskedar användes allmänt inom
orten av allmogens folk, i vardagslag
tills tiden omkring senaste sekelskiftet,
då träskedarna utträngdes av skedar av
"britanniametall".

Vänligaste träslag till "träsches" var lönn, men även andra träslag såsom bok, ask och björk dugde till skedar. Enne var ask ett bra virke till grytlevar och skedar, det var ett gott och "välsmakammäss" trä sådes det.

När hornskedar började användas kan inte uppvisas, meddelarens far Aug. Johansson född i Bygget, Fryele s:n. 1849 har berättat att i hans barndom på 1850-60-talen brukade en kringvandrande hornskeds-

makare komma och stannade då
i bl.a. far föräldrahem någon eller ett
par dagar och tillverkade hornskeदार av de
ot.- och -korn som man tillvaratagit
vid slakten av nötkreatur.

Man använde trä- och hornskeदार sam-
tidigt. Far tyckte bättre om träskeदार
att "äta med" han påstod att hornskeदारna
"smakade illa".

Fördelarna med metallskeदार var att
de var lätta att hålla rena, men
olämpliga att skrapa i förternta kärl
med. Hornskeदार var olämpliga att
använda till att röra i varm mat med.

De både luktade och smakade illa då de
blivit varma. Hornskeदार ha aldrig
begagnats i mitt föräldrahem under de
60 år som jag minns bakåt i tiden.

Skedar fanns av olika form och material för olika ändamål i hushållet.

Små skedar av ben (teschedar) större av trä eller horn att äta med (t. ex. gröt, mjölk, välling.) Så hade man större skedar att skumma grädde av mjölkbunkarna med, s. k. skumskedar, vilka vanligtast voro av trä. Så hade man för längre tillbaka än meddelaren minns, skedar med mycket kråkiga och långa skaft.

Dessa skedar voro avsedda att användas då man åt ur krukor eller byttor, vilket var vanligt då man arbetade ute i skogen eller vid t. ex. slåttarna på marker belägna långt från hemmet. Man hade då gröt, mjölk eller välling i byttor som voro av laggat trävirke (grötabetta)

Sladdelaren minns inte den tid då var och en av ett hushålls medlemmar skulle för-
vara och "hålla raggida på sitt ejjännna sché"
men min far har omtalat att han minns
sin farfar Jakob Nilsson, vilken var född
på 1770-talet. Han åt icke om han inte
"fekk sitt ejjännna sché". Skeden var lätt
att känna igen, han hade ett brutet
skäp som gubben hade lagat ihop
med en plåtbit. Det har troligen varit
sed bland almogens folk inom orten
i gammal tid att var och en av ett hus-
hålls medlemmar att de förvarade
och åt med sin bestämnda sked.

Skedar och knivar förvarades vanligen
i en avlång korg, men jag har också sett
s.k. fatakyltor från mitten av 1800-talet
där det funnits särskilt gjorda urtagningar.

på frambanten av hyllbrädet, arrett att
sätta skedarna uti så de inte användes.

Kan tillägga att före den tid skedar av
brittaniametall fanns hade man
skedar av mässingsplåt, och t.o.m. skedar
som voro gjutna av en slags skör metall
liknande rödmetall eller malin som
man i orten benämner den.

Gäster och arbetsfolk medförde inte egna
skedar, har aldrig hört något sådant
nämnas från orten. De föremål tillverkade
av horn voro: dosor, lieknaggas = hand-
tag till lieskaptet, kruthorn, bläckemät
fjälsterhorn: (fjällähoän) värskedskrokar:
(scheakrok) kammar. Hornskedar kunde
man köpa av försäljare på marknader
och även av kringvandrande försäljare.

5 Sådane försäljare varken på marknader

eller annars har dock inte förekommit
som meddelaren minns, men väl för-
säljare av träskedar, sådana minns
jag att min far en gång på 1890-talet
köpte på marknaden i Värnamo.

Och priset minns jag inte.
Och far gjorde träskedar ibland själv
till hemmets behov, dock ej till avsalu.

I Voctorps s:n Östbo h:d. levde under 1800-talets
senare en man som tillverkade träskedar för
avsalu. Angående tillverkning av horn-
skedar kan jag endast nämna att min
far berättat att hornskedsmakaren
kokade hornet och pressade skedarna
i en därför av sedd press.

Angående arbetlön till skedmakaren
känner jag intet till.

ACC. N:R M.12158: 7

Att lossa "sluämn" från "skalött" tillgick
så att man fattade tag med båda
händerna om hornet och häls "stor-
ändan" av hornet uppåt, och så slog
man hornet ett par kraftiga slag
mot t.ex. en huggkubbe, och då lossade
vanligtvis sluen från skalet = den
yttre delen av hornet, och föll bort.
Ox- och kokorn användes till hornsbedar m.m.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7